

کاربرد روش Finite Element در بررسی اثر نیروهای تنشی وارد بر سمان روکش دندان سانترال بالا (Shear stress)

دکتر محمد امامیه، دکتر شیلا امامیه
دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

چکیده

مقدمه: یکی از مسائل مورد بحث در رشته‌های مختلف دندانپزشکی بررسی اثر نیروهای اعمال شده به دندان و ترمیمی‌های دندانی است که پس از معالجه دندان به آن وارد می‌شود. با توجه به اینکه هر جسم یا ماده‌ای دارای یک حد نهایی برای تحمل تنش‌ها می‌باشد لذا کاربرد نیروهای بیش از حد توان باعث می‌گردد تا سلامت و کیفیت آن را تغییر دهد. به طور متداول نیروهای مضغی از ناحیه مولرها به سمت ثنایای میانی کاهش می‌یابند. میانگین تقریبی نیروهای اعمال شده بر روی دندان مولر ۱۷۰ پوند برابر ۵۶۵ نیوتن، پره‌مولرها ۷۰ پوند و ثنایای میانی در حدود ۳۷ پوند برابر با ۱۵۵ نیوتن تخمین زده می‌شوند. این نیروها با افزایش سن به دلایل متنوع زیادتر می‌شوند. لذا برای یک دندانپزشک بررسی اثر نیروهای وارد بر روکش و سمان زیرین آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین او می‌تواند نکات ضعف در درمان *Crown*‌ها را شناخته و در رفع آن تدبیر لازم را رعایت نماید. با توجه به اینکه روش Finite element در سه دهه اخیر در حل معضلات دندانپزشکی نقش ارزشمندی داشته است این مطالعه انجام پذیرفت. هدف از این مطالعه بررسی الگوی توزیع تنش بر سمان مصرفی بین *Crown* و عاج دندان ثنایای میانی بود.

مواد و روش‌ها: بدین منظور از روش (FE) Finite element که یک روش دقیق آنالیز کامپیوتری است استفاده گردید لذا با توجه به مطالب مذکور مدل دندان سانترال بالا توسط کامپیوتر ترسیم و آناتومی مدل دندان به دقت ملحوظ گردید تا یک مدل کامپیوتری ایده‌آل به وجود آید. نیروهای تنش‌زا با زوایای ۳۰ و ۵۰ درجه به لبه انسیزو لینگوالی و یک سوم انسیزالی ناحیه لینگوال محور طولی دندان وارد گردید. با توجه به کتب و مقالات مرجع اطلاعات لازم به کامپیوتر منتقل و کامپیوتر آن Super sap انتخاب گردید.

یافته‌ها: نتایج حاصل از روش دو بعدی نشان می‌دهند که میزان تنش بر بشی به وجود آمده در سمت لینگوال متفاوت از مقدار آن در سمت باکال است. در بارگذاری دوم (روشن سه بعدی) میزان تنش در سمت لینگوال ناحیه طوق به مقدار چشمگیری کاهش می‌یابد و به حدود ۱۰ مگاپاسکال می‌رسد که این مقدار کمتر از میزان تحمل سمان زیرین روکش می‌باشد در صورتی که در بارگذاری اول مقدار تنش برابر با ۱۷/۸ مگاپاسکال است که این مقدار بیش از حد قابل تحمل آن است. مقایسه تنش‌های ایجاد شده در سمان زیرین روکش ممکن است بستگی به آبیاری انتخاب شده و ضخامت ساختار فلزی *Crown* آن داشته باشد.

نتیجه گیری و توصیه ها: با توجه به استحکام بسیاری از سمان‌ها اعمال نیروی زیاد ممکن است منجر به شکست لایه سمان در فاصله بین عاج دندان و ساختار فلزی شود و در نهایت منجر به شکست در درمان دندان مورد معالجه گردد.

مقدمه

۵- به زمان کمتری نیاز دارد.

در این مطالعه هدف از کاربرد نیروهای تنشی بررسی اثر میزان تنش بررشی در سمان روکش دندان سانترال بالا به طریقه دو بعدی و سه بعدی است تا میزان تحمل سمان به کار رفته در برابر نیروهای اعمال شده در تراش های متفاوت بررسی گردد. مثلاً تنش بررشی در تراش شولدر ۱۳۵ درجه که در جدول شماره ۴ آمده است نشان می دهد که در هر دو Loading به عمل آمده تنش ایجاد شده در ناحیه طوق بیشتر و هر چه که به لبه انسیزال نزدیک تر می شود کاهش می یابد.

مواد و روش ها

با توجه به مطالب مذکور، مدل دندان سانترال بالا توسط کامپیوتر ترسیم شد. آنatomی دندان با توجه به کتب مرجع و مقالات مختلف، انتخاب و اطلاعات مذکور به کامپیوتر داده شد. در این بررسی فلز Coping از آلیاژ سیلور پالادیوم و سمان آن از زینک فسفات انتخاب شدند و کامپیوتری که در روش دو بعدی استفاده شد IBM Compatible از نوع AT و در روش سه بعدی P. S-IBM Super sap انتخاب گردید. نیروی ۲۰۰ نیوتن (کیلوگرم ۰/۱۰۲) انتخاب و با زوایه ۳۰ و ۵۰ درجه:

۱- به لبه انسیزالینگوالی، ۲- به یک سوم انسیزال در سمت لینگوال اعمال گردید. میزان و محل چگونگی اعمال نیرو با توجه به مقالات مختلف انتخاب شد (۷،۸،۹،۱۰). جداول ۱-۴ میین میزان تنش بررشی در تراش های مختلف است.

نتایج

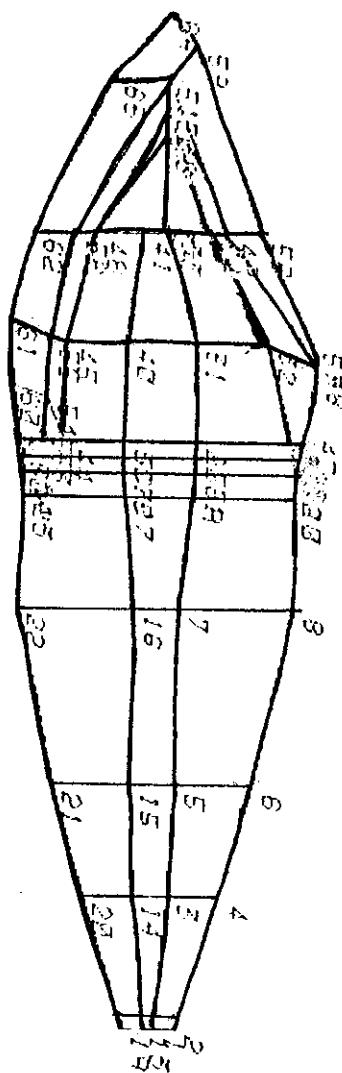
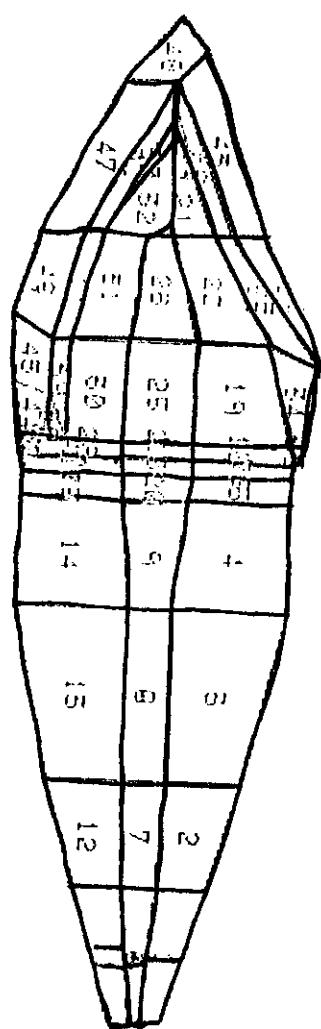
تنش بررشی در سمان در تراش

با توجه به جدول شماره ۱ مشاهده می شود که در هر دو بارگذاری میزان تنش در ناحیه طوق بیشتر است و با نزدیک شدن به لبه انسیزالی کاهش می یابد. میزان تنش در سمت باکال بیشتر می باشد. به طوری که در هر دو بارگذاری تنش زیادی به سمان ناحیه طوق سمت باکال (حدود ۲۰ مگاپاسکال) وارد می گردد.

روش Finite element در حل مسائل پیچیده مهندسی مانند صنعت هوانوردی، مهندسی راه و ساختمان، آنالیز حرارتی، مکانیک و الکترومکانیک کاربرد وسیعی داشته است. روش Finite element در حل مشکلات غیرساختاری مانند بررسی انتقال حرارت نیز نقش قابل توجهی نشان داده است. بررسی محققین در سه ماهه اخیر نشان می دهد که FE در حل مشکلات دندانپزشکی نیز نقش بسیار خوبی ایفا کرده است. صورتی که در دهه ۱۹۶۰ بسیاری از طراحی های صورت Frame design بر مبنای مطالعات و ارزیابی های گرفته در کلینیکی استوار بود.

هدف از کاربرد Finite element تقسیم ساختار جسم مورد نظر به المان های بسیار کوچکتر و ساده تر است. لذا با بکار گیری روش FE یک جسم بزرگ، پیچیده و غیرمتجانس به تعداد زیادی اجسام ساده و کوچکتر تقسیم می شوند. بنابراین راه حل های مسایل ساده تر می توانند باعث حل مشکل اصلی شوند (۴). اجسام را می توان به صورت مجموعه ای از مثلث ها یا اشکال مربعی شکل در صورت بررسی دو بعدی و به صورت هرم یا المان های مکعبی شکل در صورت بررسی سه بعدی در نظر گرفت. بنابراین می توان یک ساختار دو بعدی را به صدھا مثلث جداگانه تقسیم نمود که هر مثلث دارای سه گره (Node) است که در رؤوس آن قرار گرفته است. کاربرد FE در سال های بین ۱۹۷۱ تا ۱۹۸۶ توسعه یافت (۴). نتایج حاصل از آن تاکنون باعث گردیده است تا از روش FE به عنوان یکی از قوی ترین و پربارترین روش حل مسایل و معضلات استفاده نمود (۵،۶). از محاسن روش FE این است که:

- اطلاعات مربوط به استرس ها را بسیار دقیق آنالیز می نماید (۵).
- می توان اشکال پیچیده و مبهم را آنالیز نمود.
- بررسی مواد غیرهموژن و غیر متجانس به سادگی صورت پذیر است.
- بدون خطر و کم هزینه می باشد.

تصویر شماره ۲- دندان تایای میانی بالا با تراش شولدر بول
همراه با کراون در حالی که شماره المان‌ها مشخص‌اند

تصویر شماره ۱- دندان سانترال بالا با کراون با تراش شولدر بول
درجه ۱۳۵

جدول شماره ۲- تنش برشی سمان در تراش چمفرید و بارگذاری
(مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۱۶۱۲۲۲۲۰	۱۶۳۰۸۶۷
۲۹ و ۳۸	۷/۱۷۹۲۰	۷/۶۴۴۵
۳۰ و ۳۹	۷/۶۰۳	۸/۴۶۲۸
۳۱ و ۴۰	۷/۹۷۰۰	۹/۳۵۳
۴۱ و ۴۰	۵/۸۷۸۷۲	۱۰/۹۰۶
۳۶ و ۴۹	۳/۷۸۵۸۷	۶/۳۴۳۵
۳۵ و ۲۰	۷/۶۹۶۰	۴/۷۷۰۷۲
۳۴ و ۱۹	۵/۲۳۹۲۰	۴/۱۰۱۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۸/۱۱۱	۱۰/۶۱۷۷۰
۳۲ و ۱۷	۱۸/۸۰۶	۱۰/۸۳۴۱۲

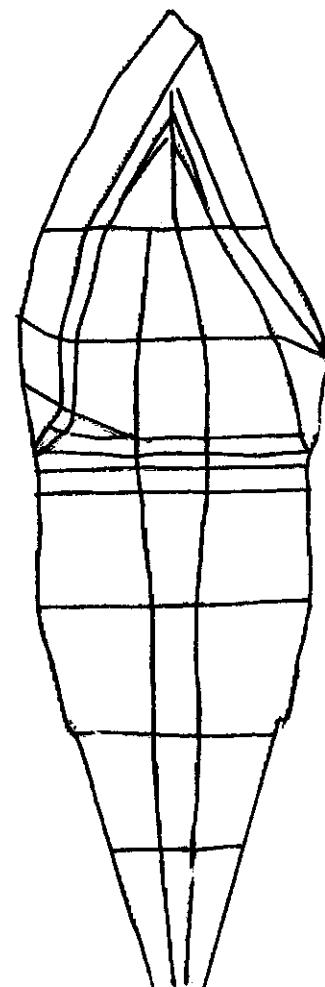
جدول شماره ۱- تنش برشی سمان در تراش شولدر بول و
بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۳۷	۲۰/۱۲۳۴	۲۰/۲۴۰۹۰
۲۹ و ۳۸	۹/۳۸۹۱	۱۰/۶۰۶۵
۳۰ و ۳۹	۷/۸۱۱۰	۸/۴۰۰۰
۳۱ و ۴۰	۸/۳۴۵	۹/۷۹۱۷۰
۴۱ و ۴۰	۵/۸۱۰۷۵	۱۰/۹۴۸۲۰
۳۶ و ۴۹	۲/۷۷۵۷۰	۶/۳۸۶
۳۵ و ۲۰	۷/۰۹۱	۴/۷۲۳۷۵
۳۴ و ۱۹	۵/۲۷۸	۴/۲۳۳۲
۳۳ و ۱۸	۱۷/۸۲۲۷۵	۱۰/۰۷۲۵
۳۲ و ۱۷	۱۷/۸۱۳۵	۹/۰۰۳۵۰

جدول شماره ۴ - تنش برشی سمان در تراش شولدر ۱۳۵ درجه با

دو بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۲۷	۱۰/۹۸۹۰	۱۰/۴۳۷۷۵
۲۹ و ۲۸	۸/۱۱۰۰	۸/۷۲۳۲۵
۳۰ و ۳۹	۷/۵۰۷	۸/۶۰۳۲۵
۳۱ و ۴۰	۷/۹۶۳	۹/۳۳۷۷
۵۰ و ۴۱	۵/۸۲۲۶	۱۰/۸۳۹۲۵
۳۶ و ۴۹	۳/۷۵۸۴۵	۶/۳۶۰۷۲
۲۵ و ۲۰	۶/۱۰۳۷۵	۴/۷۸۸۷۵
۳۴ و ۱۹	۵/۲۸۷۲۵	۴/۲۰۰۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۷/۸۲۶۲۵	۱۰/۲۳۸
۳۳ و ۱۷	۱۸/۳۰۶۵۰	۱۰/۲۳۲۹۲۵

تنش به وجود آمده در سمت لینگوال در هر دو بارگذاری از تنش ایجاد شده در سمت باکال کمتر است در بارگذاری دوم تنش در سمت لینگوال ناحیه طوق به میزان چشمگیری کاهش می‌یابد و به حدود ۱۰ مگاپاسکال می‌رسد که کمتر از میزان تحمل سمان می‌باشد ولی در بارگذاری اول مقدار تنش برابر با ۱۷/۸ مگاپاسکال است که بیش از حد قابل تحمل سمان است (مقدار تحمل سمان برابر با ۱۳/۱ مگاپاسکال است). با بررسی المان‌های ۳۳، ۱۸، ۳۳ و ۱۷ در جدول یک نشان دهنده مقدار تنش برشی به وجود آمده در روش دو بعدی و سه بعدی است (تصویر ۱).

تش برشی در سمان در تراش Chamfer

با توجه به جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود که در هر دو بارگذاری میزان تنش برشی سمان ناحیه طوق بیشتر و با نزدیکتر شدن به لبه انسیزالی میزان آن کاهش می‌یابد. نزدیکتر شدن تنش در سمان ناحیه طوق سمت لینگوال در بارگذاری دوم کمتر از میزان قابل تحمل سمان است. بررسی المان‌های ۳۳ و ۱۸ و ۳۳ و ۱۷ در جدول فوق یافته‌های فوق را تأیید می‌کند.

تصویر شماره ۳ - دندان سانترال بالا با کراون با

تراش شولدر ۱۳۵ درجه

جدول شماره ۳ - تنش برشی سمان در کراون F.F.P با دو

بارگذاری (مگاپاسکال)

No of elements	Shear stress M. Pa (Laod case I)	Shear stress M. Pa (Laod case II)
۲۸ و ۲۷	۵۷/۸۴۷۷۵	۶۳/۱۲۲
۲۹ و ۳۸	۷/۷۳۲۵	۸/۴۸۰۰
۳۰ و ۳۹	۷/۲۰۱۴۷۵	۸/۹۹۰۰
۳۱ و ۴۰	۷/۸۸۰۸	۹/۳۵۶
۵۰ و ۴۱	۵/۸۹۸۱۷۵	۱۰/۹۰۷۵
۳۶ و ۴۹	۲/۷۸۷۸	۶/۳۸۳
۲۵ و ۲۰	۶/۱۱۱	۴/۷۹۳
۳۴ و ۱۹	۰/۲۰۲	۴/۱۲۱۷۵
۳۳ و ۱۸	۱۸/۹۸۹۲۲۵	۱۱/۸۰۶۰
۳۳ و ۱۷	۱۹/۹۹۰۹۷۵	۱۲/۰۶۱۶

ضخامت ۰/۱-۰/۱ میلی متر را پیشنهاد نمود. (Jone 1983) با استقاد از توصیه های فوق ادعا نمود که اگر آلیاز طلا تحت تأثیر نیروی خاصی قرار گیرد که باعث Deflection آن شود باید آلیاز Base-Metal دارای Elastic Modulus دو برابر باشد لذا می توان ضخامت آن را از ۰/۳۰۰ میلی متر به ۰/۲۵۲ میلی متر کاهش داد. نتایج آنالیزها نشان می دهند که ضخامت Coping دارای نقش بسیار مؤثرتری نسبت به Elastic Modulus آلیاز در Level تش را دارد.

Farah و Craign (1975) از طریق آنالیز Finite element و ارزیابی Plane های توزیع تش در روکش های متال سرامیک ضخامت Coping را که از آلیاز طلا و آلیاز Ni-Cr ساخته شده بودند ۰/۵-۰/۳ میلی متر انتخاب و تحت تأثیر نیروی ۴۴۵ نیوتن در زاویه ۳۰ درجه در امتداد محور طولی دندان قرار دادند. با Development این استرس امکان تغییر در Integrity لایه سمان زیرین را گزارش کردند. Weiss (1986) با قبول توصیه Anusavice ضخامت Coping در ساختن روکش های متال سرامیک را بدون افزایش ریسک Failure در تحت شرایط داخل دهانی تأیید نمود. با آنالیز Finite Element در مورد تحقیق خود فرضیه قبلی خود که استرس های تولید شده بستگی به نوع آلیاز و ضخامت Coping دارد را با نتایج به دست آمده از مطالعه خود هماهنگ نمی داند. بنابراین اگر Coping های خیلی نازک در درمان های کلینیکی مورد استفاده قرار گیرند باید به اتصال (Perfect Bonding) پرسلن به آلیاز توجه داشت. اضافه بر این وجود لایه سمان نیز می تواند نقشی در این فرضیه توزیع تش داشته باشد (۱۰).

از آنجا که در روکش های متال سرامیک ساختار فلزی نقش ویژه ای در توزیع و محدود کردن تش های وارد دارد بنابراین ضخامت، سختی و جنس آلیاز نیز می تواند نقش تعیین کننده ای در توزیع و بی اثر کردن نیروهای تنشی اعمال شده به آن را داشته باشد. نوع سمان های مصرفی نیز می توانند در مقابل تنش های وارد عکس العملی متفاوت داشته باشند. در بررسی که بر روی سمان های کف بندی شده در زیر پرکردن گی های آمالگام به عمل آمد قدرت سمان های زینک اکساید با ضخامت های ۰/۵ و ۰/۲ میلی متر بررسی شد. در پرکردن گی های که سمان زیرین آن با ضخامت ۰/۲ میلی متر بود توزیع تش

تش برشی در سمان روکش با تراش شولدر پرسلن

در جدول ۳ مقدار تنش برشی در سمان ناحیه طوق بیشتر و با نزدیک شدن به لبه انسیزال کاهش می یابد و مقدار تنش در سمت باکال بیشتر از لینگوال است. در این تراش مقدار تنش در بارگذاری اول در ناحیه طوق سطح لینگوال بیشتر از حد تحمل سمان است. در صورتی که در بارگذاری دوم تنش به وجود آمده در ناحیه لینگوالی طوق دندان کمتر از حد قابل تحمل سمان است.

تش برشی در تراش شولدر ۱۳۵ درجه

جدول شماره ۴ نشان می دهد که میزان تنش در هر بارگذاری در سمان ناحیه طوق بیشتر است. میزان تنش در سمان سمت باکال در بارگذاری اول کمتر از سمت لینگوال و در بارگذاری دوم بیشتر از آن می گردد. المان های ۳۳ و ۱۸ و ۳۲ و ۱۷ نتایج حاصل از بررسی سه بعدی سریوش سانترال بالا را نشان می دهد که اکثریت المان های سمت لینگوال دچار تنش برشی بیشتری می شوند و مقدار تنش برشی ایجاد شده در روش دو بعدی که نیرو به محدوده لبه انسیزالی وارد گردید بیشتر از بارگذاری به روش سه بعدی است. مقدار تنش برشی ایجاد شده در المان های مربوط به سمان کمتر از آستانه تحمل آنها می باشد لذا تغییری در سمان حد فاصل بین Crown و نسج دندان به وجود نمی آورد.

بحث

قبل از سه دهه اخیر طراحی روکش های متال سرامیک مبتنی بر اطلاعات به دست آمده از مطالعات کلینیکی استوار بود. (Umford 1965) پیشنهاد کرد که ضخامت Coping باید بین ۰/۵-۰/۳ میلی متر باشد تا استحکام و سختی آن در مقابل نیروهای اعمال شده قابل اطمینان باشد. (Miller 1977) حداقل ضخامت آن را در قسمت Facial برابر با ۰/۳ و برای لینگوال، اکلوزال و نواحی انسیزال ۰/۷ میلی متر توصیه نمود. Weiss (1977) با توجه به بالا بودن Elastic modulus Veneer در نواحی کله با پرسلن می شوند، آلیاز نیکل-کروم

سمان را به دنبال دارد (Farah, Craig 1475). بررسی ما نشان می دهد که به طور قابل ملاحظه سه بعدی تنش ایجاد شده در سمت لینگوال ناحیه طوق در حدود ۱۰ مگاپاسکال است که به طور قابل ملاحظه کمتر از میزان تحمل سمان زینک فسفات است ولی در بارگذاری به روش دو بعدی مقدار تنش برابر $17/8$ مگاپاسکال بود که این مقدار بیش از حد تحمل سمان مصرفی است. از تحقیقات به عمل آمده چنین استنباط می شود که با افزایش ضخامت کوپینگ از 0.3 به 0.6 میلی متر تنش برشی ایجاد شده در تعداد قابل توجهی از المان ها برابر است لذا با نظریه Anusavice در مطالعه FE مطابقت دارد (۱۰). با توجه به استحکام بسیاری از سمان ها اعمال نیروی زیاد ممکن است منجر به شکست لایه سمان در فاصله بین عاج دندان و ساختار فلزی شود و در نهایت منجر به شکست در درمان دندان مورد معالجه گردد (۷،۸،۹،۱۰).

مناسب و بر عکس، زینک اکساید دارای خواص مکانیکی متفاوت و در مقابل توزیع تنش مقاومت کمتری داشتند. لذا یکی از دلایلی که باعث شکست آمالگام می شود پایین بودن مدول الاستیسیته مواد کف بندی است که در Base پرکردگی ها به کار می روند. ایده آل ترین سمان مصرفی باید دارای مدول الاستیسیته مشابه آمالگام باشد. لذا بهتر است از سمان اکسی فسفات در زیر آمالگام استفاده شود که دارای استحکام و قدرت تحمل بیشتری است مگر شرایطی وجود داشته باشد که باعث تحریک عصب دندان گردد (۸).

باید توجه داشت که با افزایش زاویه نیروهای اعمال شده میزان استرس ایجاد شده بیشتر خواهد بود. با افزایش اعمال نیرو از صفر به 30 درجه تنش کششی در محل فاصله بین دندان و Coping برابر با $16/6$ مگاپاسکال است. در صورتی که مقدار تحمل سمان برابر $12/1$ مگاپاسکال است که این مقدار استرس برابر $16/6$ مگاپاسکال خطر از بین رفتن

منابع

1. Farah JW, Craig RC. Finite element stress analysis of a restored axisymmetric first molar. *J Dent Res* 1974; 54(3): 859-866.
2. Moss ML, et al. Finite element method modeling of craniofacial growth. *Am J Orthod* 1985; 87(6): 453-470.
3. Tanne K, et al. Three dimensional finite element analysis for stress in the periodontal tissue by orthodontic forces. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 1987; 92(6): 499-504.
4. Stasta FL. Applied finite element analysis. C. B. C. Publishing Japan Ltd 1986; 1-18.
5. Basar Y, Eller C, Kratzig WB. Finite element procedures for nonlinear dynamic stability analysis of arbitrary shell structures. *Computational Mechanics* 1990; 6(3): 157-166.
6. Tanne K, et al. Movement to force ratios and the center of rotation. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 1988; 84(5): 426-431.
7. Derand T. Stress analysis of cemented or resin-bonded loaded porcelain inlays. *Dent Mater* 1991; 7: 21-24.
8. Farah JW, Craig RG. Distribution of stresses in porcelain fused-to-metal and porcelain jacket crowns. *J Dent Res* 1975; 54(2): 255-261.
9. Tanne K, et al. Biomechanical effect of anteriorly directed extracoronal forces of the craniofacial complex: A study using the finite element method. *Am J Ortho Dentofac Orthop* 1989; 95(3): 200-207.
10. Anusavice KJ, Hojjati B, Dehoff PH. Influence of metal thickness on stress distribution in metal-ceramic crowns. *J Dental Res* 1986; 65(9): 1173-1178.
11. Pac YC, Reinhardt RA, Krejci RF. Root stress with taper-end post design in periodontally compromised teeth. *J PO* 1987; 57(3): 281-286.
12. Jones DW. The strength and strengthening mechanisms of dental ceramics. In: *Dental ceramics, proceedings of the first international symposium on ceramics*, J W Mclean ed Chicago: Quintessence Publishing Co 1983; 83-144.
13. Miller LL. Framework design in ceramo-metal restorations, symposium on ceramics. *Dent Clin North Am* 1977; 21: 644-711.
14. Mumford G. The porcelain-fused-to-metal restoration. *Dent Clin North Am* 1965; 241-244.
15. Weiss PA. New design parameters: Utilizing the properties of nickel-chromium superalloys. *Dent Clin North Am* 1977; 21: 764-785.